

APORTUL MUZEULUI DE ARTĂ

ÎN PREZENTAREA EPOCII RENEAȘTERII

LA LECȚIA DE ISTORIE

PETRU DEMETRU-POPESCU

Prin valoarea exponatelor sale, muzeul este un tezaur intrinsec de neprețuit. Pentru profesori mai ales, el oferă posibilitatea ilustrării cursurilor predate, fiind îndeobște cunoscută marea putere de evocare a obiectelor muzeistice. De altfel, s-a constatat din practică faptul că, dacă o lecție de istorie în care se narează fapte și evenimente este ușor însușită de elevi, lecțiile de cultură se rețin mai greu dacă elevii n-au posibilitatea să urmărească în reproduceri cele însușite în mod teoretic.

În cadrul lecțiilor de cultură, muzeele de artă pot prezenta evoluția artei românești, iar în unele locuri și aspecte ale artei universale. Pentru profesorii de istorie din București avantajul este vădit, el concretizându-se în posibilitatea unor vizite la Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România.

Aici pot fi ilustrate cu ajutorul operelor de artă multe lecții de cultură românească cât și universală, privind domeniul artei.

Una dintre lecțiile de cultură generală care se pot face cu succes la Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România este cea privitoare la epoca Renașterii.

Pe de o parte, muzeul ajută la înțelegerea fenomenului renescentist, a legăturii dintre bază și suprastructură, dintre creator și epoca lui.

Muzeul ajută și la cunoașterea tehnicii picturii, a mijloacelor de realizare artistică, oferă posibilitatea îmbogățirii cunoștințelor dintr-un domeniu atât de important al culturii generale cum este arta. Discuțiile cu elevii veniți în muzeu pot fi fructuoase numai în măsura în care se ține seama de vârsta și nivelul de pregătire¹.

Celor mici, muzeul le captează de la început atenția; îi atrage doar subiectul tabloului. De cele mai multe ori, fără a înțelege ce se ascunde în realitate în spatele desenului, ce a urmărit pictorul să redea, sint tentați să fabuleze ei pe marginea subiectului văzut. *Lupta lui Hercule cu leul din Nemea*, pictura lui Rubens, poate fi mai ușor recunoscută ca temă istorico-mitologică, deoarece majoritatea sau chiar toți au vizionat filmul „Muncile lui Hercule”. În cazul *Uciderii pruncilor*, pinza lui Peter Bruegel cel Tânăr, lucrurile se complică. Aici fabulația devine evidentă. Imaginația copiilor inventează tot felul de teme, care de care mai dramatice. Lăsați să se familiarizeze cu domeniul muzeistic, copiii pot apoi înțelege din discuțiile purtate cu ei, ce epocă din istorie reflectă arta Renașterii, ce substrat au subiectele tălmăcite.

Asupra elevilor mai mari muzeul are un alt efect. Fie că au mai fost sau nu la muzeu, cei mari se apropie de fiecare tablou cu mai mult discernământ. Nu-i mai interesează tema ca atare, ca povestire atrăgătoare, ci caută să pătrundă în conținutul ei ideologic, să înțeleagă

¹ Discuțiile pot îmbrăca forma unei recapitulări a problemelor predate la clasă. E necesar însă a se evita schematismul scolastic. În muzeu elevii trebuie orientați să surprindă și să înțeleagă tocmai ceea ce nu le poate oferi lecția, de cele mai multe ori slab ilustrată.

concepția artistului și prin aceasta să ajungă la înțelegerea fenomenului Renașterii. Încearcă să pătrundă în atmosfera epocii, în frământările și aspirațiile artistului, știind că o operă este cu atât mai plină de conținut artistic, cu cât reflectă mai profund frământările și aspirațiile epocii sale. Muzeul îi ajută să ajungă a înțelege și apoi a aprecia o operă de artă.

În sala picturii italiene sînt peste patruzeci de tablouri. Nu se poate însă ca elevii să treacă ușor peste tabloul lui Antonello da Messina *Răstignirea lui Cristos*. Este izbitor de semnificativă, pentru redarea realistă a vieții care se desfășoară în vremea artistului, preocuparea creatorului pentru exprimarea problemelor timpului său, deși folosește pentru aceasta o temă religioasă. În aceeași sală se mai pot vedea însă teme religioase: *Fecioara cu pruncul*, de un anonim italian, *Arhanghelul Gabriel* de Antonio da Vitervo (Balletta). Prezența fondului aurit la ambele tablouri va aminti de goticul medieval, sobru și auster. Tablourile vor ajuta pe elevi să înțeleagă că spiritul Renașterii n-a cuprins dintr-o dată întreaga creație, că la fel ca în fiecare societate a existat o luptă a formelor înnoitoare împotriva celor învechite, tradiționaliste, că pe oamenii Renașterii i-a caracterizat spiritul combativ.

Cu ocazia vizitei la muzeu se pot exemplifica caracteristicile diferitelor școli italiene. Faptul că Renașterea a avut în conținutul artistic și de idei aceleași trăsături generale, n-a exclus particularitățile, amprenta locală, afirmate în creațiile artiștilor aparținînd diferitelor școli și care au determinat personalitatea fiecăruia dintre ei. Se poate urmări manifestarea în pictură și a altor școli decît cea florentină, venețiană și romană — mai cunoscute. De exemplu școala toscană, prin fragmentul de predelă *Minunea Sf. Nicolae din Bari*; *Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul*; sau școala milaneză prin *Fecioara cu pruncul și Sf. Ioan Botezătorul copil*, picturi aparținînd secolului al XVI-lea.

Muzeul oferă și imaginea vie a manifestării Renașterii în celelalte țări: Spania, Țările de Jos. În fața unor tablouri celebre și semnificative se poate discuta asupra problemelor majore ale Renașterii. Legile perspectivei realizate de pictorii Renașterii pot fi înțelese mai bine din imaginea vizuală. Amintesc același tablou al lui Antonello da Messina *Răstignirea lui Cristos* unde, în planul perspectivei create de pictor, apar diferiți oameni cu ocupațiile lor.

Preocuparea artistului Renașterii de a reda realist viața de toate zilele poate fi evidențiată din pînza *Întoarcerea fiului risipitor* a lui Bernardino Licinio sau din tablourile lui Peter Bruegel cel Tânăr, *Toamna și Iarna*. De obicei, pentru redarea unui trecut istoric, artistul neținînd seama de costumele epocii respective, își îmbracă personajele în costumele epocii sale. Fără îndoială, în acest caz, personajele sînt mai reale, mai aproape de contemporan. Astfel se înfățișează *Tăierea capului Sf. Ioan* de Lucas Cranach cel Bătrîn.

Artiștii Renașterii au dezvoltat pictura în ulei concretizată în mod deosebit în preocuparea redării portretului. Muzeul de Artă posedă, spre exemplificare, originale de o mare valoare cum ar fi: *Omul cu tichia albastră* al lui Ian van Eyck, *Portret de bărbat citind și Portret de femeie*, ale lui Hans Memling, *Portretul unui senator venețian* aparținînd lui Tintoretto sau școlii sale.

Se poate urmări de asemenea faptul că în centrul preocupărilor umaniștilor Renașterii s-a aflat lumea reală, eliberarea personalității omului din cătușele evului mediu. Creatorii s-au îndreptat spre studiul atent al naturii și corpului uman.

Cunoscînd aceste elemente esențiale, se pot face și comparații, aprecierea unui nud față de altul din punct de vedere al armoniei liniilor, al grației etc. O atenție deosebită trebuie acordată tabloului lui Lucas Cranach cel Bătrîn, *Venus și Amor*, în exemplificarea acestor calități.

Un popas mai mare se poate face în fața pînzei lui Peter Bruegel cel Tânăr *Uciderea pruncilor* și discuta această monumentală creație a pictorului flamand, care redă de fapt lupta poporului din Țările de Jos împotriva dominației spaniole. Subiectul este redat realist, dinamic, chiar dacă uneori se evidențiază și note de naturalism. Din punctul de vedere al măiestriei artistice tabloul se prezintă ca un tot organic, deși acțiunea se desfășoară narativ, și se poate urmări pe mai multe planuri.

Spiritul Renașterii s-a extins și asupra secolului al XVII-lea. În creația acestor artiști se poate vedea preocuparea pentru redarea aspectelor cotidiene, redarea forței umane, a portretului, pentru realizarea perspectivei, de acum încetățenită în pictură etc.

O mai mare atenție e necesar să se dea următoarelor tablouri: *Originea desenului* de Esteban Murillo, *Portretul lui Filip al IV-lea* de Velasquez, *Logodna fecioarei* de El Greco — pentru școala spaniolă; pentru școala flamandă rețin atenția *Pelerinii din Emaus* de Frans Snyders, *Vara* de Iacob Iordaens, *Lupta lui Hercule cu leul din Nemeea* de Peter Paul Rubens și creațiile lui Rembrandt, *Haman implorînd mila Estherei* și *Portret de femeie*.

Vizita la muzeu ajută astfel efectiv pe linia instruirii, a dobîndirii de noi cunoștințe de artă. Paralel însă — și pe nesimțite — vizita la muzeu constituie și un prilej de educare a tineretului școlar. Este vorba despre o educație estetică, de dezvoltare la elevi a gustului și sentimentului pentru frumos, pentru aprecierea unei opere de artă.

Vizita la muzeu creează elevilor deprinderea de a reveni și a studia, de a-și dezvolta neconștient cunoștințele în acest domeniu important al culturii, care este arta.